

МОНІТОРИНГ ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Аналітичний звіт

Період моніторингу – березень 2021 року

I. ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ ЗАГАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ (порушення, які мають вплив на необмежене коло осіб)

Доступ до інтернету

а) Указом Президента України від 14 травня 2020 року № 184/2020 введено в дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2020 року “Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)”, яким застосовуються, скасовуються і вносяться зміни до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), запропонованих Кабінетом Міністрів України і Службою безпеки України¹.

Цей Указ продовжує неодноразово критиковану практику блокування веб-сайтів на підставі Указів Президента України від 15.05.2017 року² та від 14.05.2018 року³, на що вже зверталась увага у аналітичних звітах за результатами Моніторингу порушень цифрових прав в Україні⁴;

б) В березні 2021 стало відомо, що ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 18.02.2021 накладено арешт на майнові права інтелектуальної власності на доменні імена 12 веб-ресурсів, серед яких інтернет-видання “Апостроф”, “Главком”, “Голос” та інші, до яких зобов’язано інтернет-провайдерів заблокувати доступ⁵.

Зазначена проблема блокування веб-сайтів детальніше описана в аналітичному звіті [“Судова практика у справах про поширення інформації в інтернеті: тенденції та проблеми правозастосовної практики”](#)⁶ та систематично обговорюється в медійному середовищі⁷.

Таким чином, у звітний період зафіксовано **2 (два) факти порушення цифрових прав загального характеру** у вигляді обмеження доступу до Інтернету.

¹ <https://www.president.gov.ua/documents/1842020-33629>,

² <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850>

³ <https://www.president.gov.ua/documents/1262018-24150>

⁴ <https://www.ppl.org.ua/monitoring/monitoring-cifrovix-prav>

⁵ [Печерський райсуд заблокував «Главком», «Апостроф» та низку інших сайтів \(ukrinform.ua\) та У кожного - своя війна. У нас - отаке:... - Viktor Shlinchak | Facebook](#)

⁶ <https://bit.ly/3eHXQks>, стор 44-48

⁷ <https://dslua.org/publications/blokuvannia-rozdilu-github-livejournal-forklog-rosiyskoho-rbk-ta-kilkokh-telehram-kanaliv-shcho-ne-tak/>

II. ПОРУШЕННЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ (порушення, які стосуються окремих осіб і не мають безпосереднього впливу на широку аудиторію)

1. Порухення права на свободу вираження поглядів

1) *Одночасне застосування таких способів правового захисту, як спростування та видалення недостовірної інформації без обґрунтування необхідності в цьому; невмотивованість рішень про видалення спірної інформації, що порушує європейські стандарти у галузі свободи слова*

Як зазначалось в попередніх звітах про результати моніторингу цифрових прав, в Україні активно розвивається судова практика, відповідно до якої суди зобов'язують не лише спростовувати ту чи іншу інформацію, визнану недостовірною, але й видаляти спірні відомості. При цьому, такі судові рішення, як правило, належним чином не мотивуються. Детальніше зазначену проблему описано в аналітичному звіті [“Судова практика у справах про поширення інформації в інтернеті: тенденції та проблеми правозастосовної практики”](#)⁸.

В березні 2021 року під час моніторингу виявлено **6 (шість)** рішень про одночасне спростування і видалення спірних відомостей. До них належать наступні:

а) заочне рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 03.03.2021 у справі № 359/1885/20⁹;

б) рішення Подільського районного суду м. Києва від 11.11.2020 (оприлюднене у Єдиному державному реєстрі судових рішень 03.03.2021) у справі № 758/10327/19¹⁰;

в) рішення Подільського районного суду м. Києва від 19.11.2020 (оприлюднене у Єдиному державному реєстрі судових рішень 03.03.2021) у справі № 758/14091/19¹¹;

г) постанова Київського апеляційного суду від 09.03.2021 у справі № 761/20766/18, якою рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 06.11.2020 року про одночасне спростування та видалення спірної інформації залишено без змін¹²;

ґ) заочне рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 03.03.2021 у справі № 359/1885/20¹³;

д) рішення Приморського районного суду м. Одеси від 26.03.2021 № 522/20192/18¹⁴.

Продовжують звертати на себе увагу судові рішення, в яких зміст спірної інформації прихований позначками “ІНФОРМАЦІЯ №_”. До таких відносяться, зокрема, постанова Верховного Суду від 01.03.2021 у справі № 577/4402/19-ц¹⁵, рішення Овідіопольського районного суду Одеської області від 02.03.2021 у справі № 509/4390/20¹⁶, постанова

⁸ <https://bit.ly/3eHXQks> стор 21-32

⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95264816>

¹⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213938>

¹¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213932>

¹² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95427479>

¹³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95545433>

¹⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95825015>

¹⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95241817>

¹⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95387117>

Верховного Суду від 10.03.2021 у справі № 520/15599/17¹⁷, рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 04.02.2021 у справі № 761/13182/20 (оприлюднене 24.03.2021)¹⁸.

Приховування змісту спірної інформації не дає можливості оцінити законність та обґрунтованість судових рішень. Неповне викладення обставин справи не дозволяє зрозуміти суть правопорушення, встановленого судом, а також мотиви суду при ухваленні рішення. Відтак, публікація неповних текстів судових рішень із приховуванням значної частини інформації, важливої для громадського контролю, має ознаки порушення принципу гласності та публічності судових процесів та, зокрема, публічності судових рішень, а також права громадян на інформацію про діяльність судової влади.

2) Невідповідність змісту тексту спростування суті зазначеного способу правового захисту

Рішенням Дарницького районного суду м. Києва від 11.03.2021 позовні вимоги задоволено, відповідача зобов'язано оприлюднити спростування, в якому не зазначено відомості, визнані судом недостовірними, а саме: *“ІНФОРМАЦІЯ_5 ОСОБА_2, який є автором статті “ІНФОРМАЦІЯ_6” на українській мові за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_1 та статті «ІНФОРМАЦІЯ_7» на російській мові за посиланням: ІНФОРМАЦІЯ_2 на ресурсі Lenta.ua, соціальних мережах Фейсбук (Facebook) та Твіттер (Twitter), відеохостингу Ютуб (YouTube), прикладну програму Інстаграм (Instagram) за допомогою Інтернет у вигляді зазначеної статті неправомірно поширив неперевірену ним, недостовірну та неправдиву інформацію відносно ОСОБА_1 та Товариства з обмеженою відповідальністю “Новітнє обладнання” і тим самим порушив їх немайнові права на честь, гідність ОСОБА_1 та її ділову репутацію як керівника та ділову репутацію ТОВ “Новітнє обладнання”. Спростування здійснюється на підставі рішення Дарницького районного суду м. Києва по цивільній справі №753/10974/20 від 11.03.2021 року”*.

Наведений текст спростування фактично визнає недостовірною всю публікацію загалом, а не лише спірні відомості.

3) Неналежне розмежування фактів та оціночних суджень

Рішенням Великоберезнянського районного суду Закарпатської області від 26.03.2021 року № 298/1253/20 визнано недостовірними відомості, які відносяться до оціночних суджень, наприклад: *“Це людина, яка займається політичною проституцією”, “ти брехло”, “здувся пупик”* та інші¹⁹.

4) Злами сайту та/або спотворення текстів публікацій чи поширення недостовірної інформації

а) 19.03.2021 невідомі зламали сайт миколаївського Центру журналістських розслідувань і замінили зміст декількох матеріалів, які готувалися спільно з Чеським центром журналістських розслідувань та проєктом “Слідство.Інфо”²⁰;

б) невідомі зламали комп'ютерну систему Суворовського районного суду Одеси та надіслали до різних організацій по всій країні листа з проханням надати перелік певних документів²¹.

5) Збій в роботі сайтів

Сайт Конституційного Суду України не працював три доби після оприлюднення указу Президента України про скасування указів про призначення Тупицького і Касмініна²².

¹⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95532871>

¹⁸ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95736859>

¹⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95823322>

²⁰ <https://imi.org.ua/news/nevidomi-zlamaly-sajt-mykolajivskogo-tsentru-zhurnalisticheskikh-rozsliduvan-i38192>

²¹ <https://suspilne.media/116274-v-odesi-hakeri-zlamali-postu-sudu-ta-rozislali-fejkovi-zapiti/>

²² <https://ua.interfax.com.ua/news/general/733628.html>

6) *Поширення фейків та спотвореної інформації*

У соціальних мережах поширюють фейк про те, що Кабінет Міністрів України прийняв рішення про закриття Instagram на території України, а Верховна Рада начебто прийняла про це закон²³.

7) *Цькування в інтернеті*

Журналістка Громадського Аліна Шеремета повідомила про погрози та цькування в соцмережах через її репортаж про роботу закладів Києва під час карантину, запровадженого з 20 березня 2021²⁴.

Загалом у березні 2021 року зафіксовано 13 (тринадцять) порушень цифрових прав індивідуального характеру, які стосуються права на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі.

2. *Приватне життя та захист даних*

1) *Поширення персональних даних осіб без їх згоди*

Телефони та адреси записаних на вакцинацію учасники бойових дій потрапили у відкритий доступ²⁵.

2) *Інтернет-шахрайство з використанням персональних даних:*

а) в інтернеті з'явився новий вид шахрайства із застосуванням "схеми" здійснення оплати товару нібито через OLX-доставку. Шахраї створили "клон" офіційного сайту сервісу оголошень і скидають у сторонньому месенджері потенційній жертві посилання для заповнення даних. Продавцю товару потрібно ввести ПІБ, контактний номер телефону, після чого вискакує нове вікно, де потрібно вказати реквізити банківської картки: 16-значний номер, строк її дії, CVV (конфіденційний код перевірки справжності картки, яка не запитує навіть співробітники банку) і залишок коштів на рахунку. Отримавши ці дані, аферисти заволодівають грошовими коштами²⁶;

б) мав місце факт використання інтимних фотографій для вимагання грошових коштів²⁷;

в) в Україні хакери атакували карткові рахунки клієнтів Першого українського міжнародного банку (ПУМБ) та інших українських фінансових установ. В результаті з деяких рахунків неправомірно списали гроші²⁸;

г) створення фейкових сторінок зірок шоу-бізнесу та поширення через них інформації про проведення розіграшів коштовного майна (зокрема, автомобілів), для участі в яких необхідно сплатити внесок²⁹;

г) в Україні існувала шахрайська фінансова піраміда, яка ввела в оману більш ніж 55 тис. осіб на суму більш ніж 150 млн. грн. Шахраї пропонували купувати сертифікати вартістю від 300 до 300 тисяч гривень, обіцяючи щоденний прибуток більш ніж 350% річних від вартості

²³ <https://voxukraine.org/uk/nepravda-prijnyato-rishennya-pro-zakrittya-instagram-na-teritoriyi-ukrayini/>

²⁴ <https://imi.org.ua/news/zhurnalisttsi-gromadskogo-pogrozhuuyut-ta-tsuyut-u-sotsmerezah-pislya-reportazhu-pro-zakryti-bary-i38264>

²⁵ <https://bykvu.com/ua/bukvy/telefoni-j-adresi-zapisanih-na-vakcinaciju-potrapili-u-vidkritij-dostup-jak-ce-stalosja/> та <https://www.facebook.com/victor.fox.7568/posts/3600857230041295>

²⁶ <https://internetua.com/nova-afeta-v-mereji-shahrayi-kradut-z-kartok-ukrayinciv-vsi-groshi>

²⁷ <https://internetua.com/kiyvlyanka-zayavila-v-policiua-na-mujesinu-kotoromu-vyslala-intimnye-foto>

²⁸ <https://internetua.com/shahrayi-atakuuat-bankivski-rahunki-ukrayinciv>

²⁹ <https://internetua.com/shahrayi-zapustili-novu-staru-shemu-u-facebook> та <https://internetua.com/djedjula-predupredil-ob-aferistah-v-seti-kotorye-ispolzuuat-ego-imya>

сертифікатів у гривні. Потім пропонували конвертувати гроші в криптовалюту. Однак отримати прибуток було неможливо, оскільки технічні характеристики сайту не дозволяли цього зробити. Більше того, ціна на криптовалюту була нижча більш ніж у 100 разів від тієї, яку зазначали аферисти³⁰.

Отже, у березні 2021 року зафіксовано **6 (шість) фактів** порушення цифрових прав індивідуального характеру, який стосується права на приватне життя та захист даних.

Таким чином, загалом у березні 2021 року зафіксовано **19 (дев'ятнадцять) порушень цифрових прав індивідуального характеру, з яких 13 (тринадцять) порушень права на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі та 6 (шість) порушень права на приватне життя та захист даних.**

III. ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ ДЛЯ СВОБОДИ СЛОВА ТА ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ В ІНТЕРНЕТІ В УКРАЇНІ

1) *Законодавчі ініціативи*

17.03.2021 у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо засудження ідеології "руського міра" (№ 5258), яким пропонується внесення змін до низки законодавчих актів України. Цей законопроект не містить чіткого та передбачуваного визначення поняття "пропаганда "руського міру", але пропонує надати РНБО право самостійно, без рішення суду, припиняти діяльність юридичних осіб, політичних партій, інших об'єднань громадян, засобів масової інформації в разі невиконання ними вимог Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та забороненої законом фінансової, адміністративної, іншої ресурсної підтримки ідеології «руського міру», що загрожує національній безпеці та незалежності України, що несе в собі серйозний ризик порушення цифрових прав³¹.

2) *Збір персональних даних користувачів застосунків та передача їх третім особам*

За даними дослідження, яке провела компанія pCloud, понад 50% мобільних застосунків збирають дані своїх користувачів та надають їх третім особам. Найбільше даних третім особам передають Instagram, Facebook та LinkedIn³².

3) *Продаж персональних даних користувачів в інтернет*

Невідомий користувач популярного хакерського форуму виклав на продаж три бази даних популярних VPN-сервісів на Android з відомостями про 21 мільйон облікових записів, які містили інформацію про електронну пошту, платежі, мобільні пристрої тощо³³.

³⁰ <https://internetua.com/v-ukraine-aferyisty-cserez-piramidu-obmanuli-tysyacsi-ukraincev-na-150-mln>

³¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71438

³² <https://ms.detector.media/it-kompanii/post/26941/2021-03-26-52-vsikh-mobilnykh-dodatkov-nadayut-vashi-dani-tretim-osobam-na-ymshe-z-usikh-clubhouse-ta-signal/>

³³ <https://internetua.com/raskrytaya-anonimnost-v-set-utekli-dannye-21-milliona-polzovatelei-vpn-servisov>

4) *Збій в роботі мобільних додатків та соціальних мереж*

- а) Компанія Microsoft повідомляла про те, що у березні 2021 мали місце збої у роботі різних програм, спричинених оновленням³⁴;
- б) 17 березня в Україні та низці країн Європи стався масштабний збій у роботі Google. Не працювали пошуковик, перекладач та інші сервіси. Це помітили, зокрема, мешканці Києва, Харкова, Дніпра, Одеси і Львова³⁵;
- в) Застосунки на пристроях з операційною системою Android почали працювати зі збоями через помилку в останньому оновленні системи. Про це повідомили *The Verge*³⁶.

5) *Фішинг*

- а) Лабораторія цифрової безпеки повідомила про те, що в інстаграмі проводиться нова фішингова кампанія на верифіковані акаунти. Користувачі з бейджем (галочкою) отримують повідомлення, надіслані начебто службою підтримки інстаграма, в яких повідомляється про те, що компанія вирішила забрати бейдж верифікації. Далі пропонується перейти за фішинговим посиланням для “оскарження” рішення. Наступним кроком зловмисники намагаються отримати пошту, номер телефону та пароль для входу в акаунт³⁷.
- б) в Telegram з’явився новий вид фішингу. Користувачу надходить повідомлення від бота начебто від служби підтримки Telegram, в якому повідомляється про нібито підозрілу активність у його акаунті. Щоб уникнути блокування пропонують терміново перейти в бот і нібито верифікувати свій обліковий запис. Для цього спершу просять користувача ввести номер телефону, а потім - код, який прийде в смс. Насправді зловмисникам потрібен цей код для того, щоби увійти у акаунт в Telegram³⁸.

б) *Виявлення численних шкідливих програм в каталозі Google Play*

Фахівці “Доктор веб” виявили значну кількість нових шкідливих та небезпечних програм в каталозі Google Play. Серед них багатофункціональні трояни, які підписують жертв на платні послуги, а також трояни, які завантажували шахрайські сайти, банківські трояни. Крім того виявлено застосунки з вмонтованими в них небажаними рекламними модулями³⁹.

Таким чином, у березні 2021 року зафіксовано 6 (шість) потенційних загроз для свободи слова та права на приватність в Інтернеті в Україні, про які свідчать 9 (дев’ять) фактів потенційних порушень цифрових прав, виявлених під час моніторингу.

Підсумовуючи викладене необхідно зазначити, що моніторинг порушень цифрових прав в Україні у березні 2021 року дозволив виявити:

- **2 (два) факти порушення цифрових прав загального характеру у вигляді обмеження доступу до Інтернету та блокування веб-сайтів;**
- **19 (дев’ятнадцять) фактів порушення цифрових прав індивідуального характеру, з яких:**

³⁴ <https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/16/7286739/>

³⁵ <https://ms.detector.media/internet/post/26876/2021-03-17-v-ukraini-ta-nyztsi-krain-yevropy-stavsvya-masshtabnyy-zbiy-google/>

³⁶ <https://netfreedom.org.ua/article/zboyi-u-roboti-zastosunkiv-na-android-u-chomu-prichina>

³⁷ <https://www.facebook.com/dslua/photos/a.1573858602657653/3889481641095326/>

³⁸ <https://www.facebook.com/dslua/photos/a.1573858602657653/3940450359331787/>

³⁹ <https://internetua.com/v-google-play-obnarujili-mnojestvo-novyh-trojanov-dlya-android>

- 13 (тринадцять) випадків порушення права на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі;
- 6 (шість) фактів порушення права на приватне життя та захист даних у цифровому середовищі.

Виявлено також **6 (шість) потенційних загроз** для свободи слова та права на приватність в Інтернеті в Україні, про які свідчать **9 (дев'ять)** фактів потенційних порушень цифрових прав, виявлених під час моніторингу.

Моніторинг здійснюється в рамках проекту, який реалізується у партнерстві з офісом Freedom House в Україні.